

Kształtowanie się mapy politycznej świata po 1989 roku

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Grafika interaktywna](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Kształtowanie się mapy politycznej świata po 1989 roku

Źródło: domena publiczna, dostępny w internecie: pixabay.com.

Mapa polityczna prezentuje duże obszary (świat, kontynenty lub ich części). Jej głównym celem jest pokazanie państw i terytoriów zależnych. Mapa polityczna świata zmienia się nieustannie, co wynika z rozwoju cywilizacyjnego społeczeństw i ich politycznej organizacji. Jak wiesz z lekcji historii, w roku 1989 miało miejsce wiele ważnych dla Polski, Europy i świata wydarzeń. Zapoznając się z tym e-materiałem, dowiesz się, jak te wydarzenia wpłynęły na wygląd dzisiejszej mapy politycznej.

Twoje cele

- Scharakteryzujesz zmiany, jakie zaszły na mapie politycznej świata po 1989 roku.
- Wskażesz nowo powstałe państwa na poszczególnych kontynentach.
- Wymienisz przyczyny powstania nowych państw.

Przeczytaj

Obecnie na świecie istnieje 195 uznawanych państw. 193 z nich należą do Organizacji Narodów Zjednoczonych. Dwa pozostałe, tzw. państwa obserwatorzy [ONZ](#), to Watykan i Palestyna.

Można wskazać też kilka obszarów uznanych za niezależne byty państwowe przez co najmniej jednego członka ONZ. Są to:

- Tajwan,
- Sahara Zachodnia,
- Osetia Południowa,
- Abchazja,
- Cypr Północny,
- Kosowo.

Liczba państw członkowskich ONZ uznających te tereny za niezależne waha się od jednego, w przypadku Cypru Północnego, do ponad 100, jak w przypadku Kosowa.

Istnieją jeszcze różne separatystyczne republiki, które są niezależne i funkcjonują od dawna, choć ich niepodległości nie uznaje żaden z członków ONZ. Są to:

- Górski Karabach,
- Naddniestrze,
- Somaliland.

Nowe państwa powstają na skutek:

- dekolonizacji, czyli odzyskiwania niepodległości przez kolonie,
- secesji (oderwania części terytorium od państwa już istniejącego), przykładem takiej secesji jest powstanie Erytrei,
- rozpadu państw istniejących, najczęściej są to państwa wielonarodowościowe, np. ZSRR lub Jugosławia,
- zjednoczenia krajów dotychczas oddzielnych (np. Jemen),
- odzyskania niepodległości, np. Timor Wschodni, zaanektowany przedtem przez Indonezję.

Po 1989 roku na świecie miało miejsce wiele przemian politycznych, w wyniku których powstały nowe państwa. Najbardziej jest to zauważalne w Europie, gdzie przed 1989 roku istniały 34 państwa, a obecnie jest ich 47.

Największym państwem przed 1989 rokiem był Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich (ZSRR) utworzony w 1922 roku. W 1991 roku, w wyniku kryzysu

polityczno-ekonomicznego i prowadzonej przez Michaiła Gorbaczowa polityki **pierestrojki**, nastąpił rozpad ZSRR. W Europie powstały wówczas następujące państwa:

- Białoruś,
- Estonia,
- Litwa,
- Łotwa,
- Mołdawia,
- Ukraina,
- Rosja.

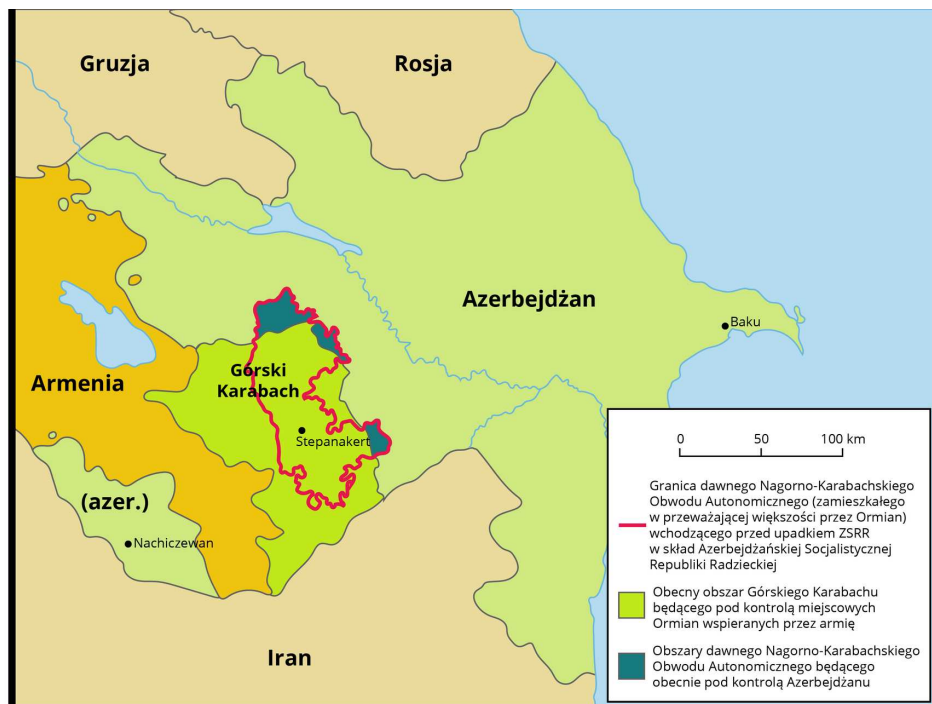

Obszar ZSRR

Źródło: Aotearoa, dostępny w internecie: commons.wikimedia.org, licencja: CC BY-SA 3.0.

Konsekwencją I wojny światowej i radzieckich rządów na Kaukazie był specyficzny układ granic chrześcijańskiej Armenii i muzułmańskiego Azerbejdżanu.

Sprzeczne interesy obydwu społeczności doprowadziły do konfliktu zbrojnego i opanowania części terytorium należącego do Azerbejdżanu przez Armenię. Górski Karabach, zamieszkały w większości przez Ormian, ma obecnie bezpośrednią styczność z Armenią.

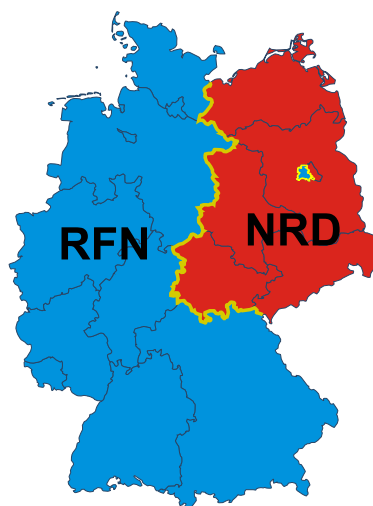
Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Skomplikowana sytuacja istnieje na zachodnim Kaukazie. Władze Gruzji nie kontrolują Osetii Południowej i Abchazji, które w 1991 i 1992 roku ogłosiły niepodległość i funkcjonują, korzystając ze wsparcia Rosji.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

3 października 1990 roku nastąpiło zjednoczenie Niemiec. Od 1949 roku Niemcy podzielone były na dwa państwa – socjalistyczną Niemiecką Republikę Demokratyczną (w radzieckiej strefie okupacyjnej) oraz Niemiecką Republikę Federalną (z pozostałych stref okupacyjnych, które istniały po drugiej wojnie światowej).

Podział dzisiejszych Niemiec na NRD i RFN

Źródło: dostępny w internecie: commons.wikimedia.org, licencja: CC BY-SA 3.0.

W 1991 roku nastąpił początek rozpadu Jugosławii. Jako pierwsze niepodległość ogłosiły: Słowenia, Chorwacja i Macedonia. Rok później, po proklamowaniu niepodległości przez Bośnię i Hercegowinę, Jugosławię tworzyła tylko Serbia i Czarnogóra. Proklamacja stała się przyczyną wojny domowej. Bośnia i Hercegowina była najbardziej zróżnicowana etnicznie i religijnie: zamieszkiwali ją prawosławni Serbowie, katoliccy Chorwaci oraz muzułmańscy Boszniacy. Dodatkowo żadna ze społeczności nie mieszkała na zwartym obszarze.

W latach 1993–1995 walki toczyły się na terytorium Bośni i Chorwacji. Dopuszczano się ludobójstwa i czystek etnicznych. Szacunki mówią o ok. 100 tys. zabitych i 1,8 mln zmuszonych do opuszczenia domów.

Na mocy porozumienia z Dayton (USA) Bośnia i Hercegowina utrzymała niepodległość, ale kraj został podzielony na dwie części: Republikę Serbską oraz Federację Muzułmańsko-Chorwacką (Federację Bośni i Hercegowiny). Dla zachowania stabilności decyzje władz centralnych muszą być zatwierdzone przez obydwie strony. Dodatkowym następstwem tych burzliwych przemian było pojawienie się na mapie politycznej niepodległego Kosowa – regionu na południu Serbii, zamieszkałego w dużej części przez muzułmańskich Albańczyków, bardzo ważnego historycznie dla Serbów ze względu na znaczenie bitwy na Kosowym Polu (koło obecnej Prisztiny). Zbrojne zwalczanie aspiracji Albańczyków przez armię serbską doprowadziło do eskalacji przemocy, a w konflikt włączyły się siły zbrojne NATO. W konsekwencji obszar ten trafił pod administrację ONZ, a w 2008 roku ogłosił niepodległość. W 2006 roku pokojowo rozpadła się Federacja Serbii i Czarnogóry. Pojawiły się dwa odrębne państwa: Serbia oraz Czarnogóra.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

1 stycznia 1993 roku Czechosłowacja podzieliła się na Czechy i Słowację. „Aksamitny rozwód” to potoczne określenie rozpadu Czechosłowacji. Nazwa ma związek z pojęciem aksamitnej rewolucji, używanym dla opisu demokratycznych przemian, które zaszły w Czechosłowackiej Republice Socjalistycznej jesienią 1989 roku.

Republika Czeska i Słowacka w ramach Czechosłowacji do 31 grudnia 1992 roku

Źródło: Kelvin, dostępny w internecie: commons.wikimedia.org, licencja: CC BY-SA 4.0.

W marcu 2014 roku Rosja przejęła kontrolę nad Krymem, który od 1954 roku należał do Ukrainy. Swoje postępowanie uzasadniła wolą rosyjskojęzycznej ludności wyrażoną

w [referendum](#), którego ważności nie uznało Zgromadzenie Ogólne ONZ.

Andora do 1993 roku była księstwem feudalnym zależnym od Francji i Hiszpanii. Od 3 czerwca 1993 roku jest monarchią (krajem niepodległym).

Zmiany w krajach pozaeuropejskich

Azja

Z rozpadu ZSRR powstały:

- Armenia,
- Azerbejdżan,
- Gruzja,
- Kazachstan,
- Kirgistan,
- Tadżykistan,
- Turkmenistan,
- Uzbekistan.

Z połączenia Jemeńskiej Republiki Arabskiej i Ludowo–Demokratycznej Republiki Jemenu powstało jedno państwo – Jemen ze stolicą w mieście Sana (1990).

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Sułtanat Brunei przestał znajdować się pod protektorem Wielkiej Brytanii i od 1984 roku jest krajem niepodległym ze stolicą w Bandar Seri Begawan.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Zarówno Hongkong (kolonia Wielkiej Brytanii do 1997 roku), jak i Makau (własność Portugalii do 1999 roku) wróciły do Chin i mają status Specjalnych Regionów Administracyjnych.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Timor Wschodni odzyskał niepodległość (został zaanektowany przez Indonezję w 1975 roku, a do tego czasu był kolonią Portugalii) dzięki referendum z 1999 roku.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

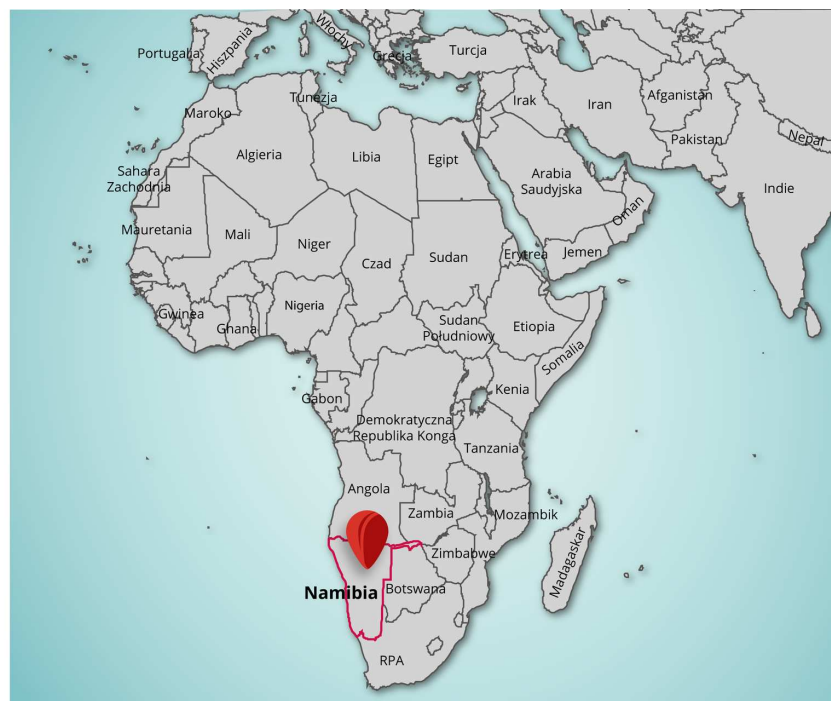
Afryka

Na skutek secesji jednej z prowincji Etiopii powstało nowe państwo – Erytrea ze stolicą w Asmarze.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

W 1990 roku niepodległość odzyskała również Namibia, która do tego czasu była terytorium z administracją ONZ okupowanym przez RPA.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Sudan Południowy, zamieszkały głównie przez ludność czarnoskórą wyznającą chrześcijaństwo lub religie pierwotne, a rządzony przez muzułmańskich Arabów z północy, walczył o suwerenność od czasów powstania niepodległego Sudanu w 1956 roku. Kraj ten stał się niezależny po dwóch wojnach domowych trwających łącznie 39 lat oraz po referendum.

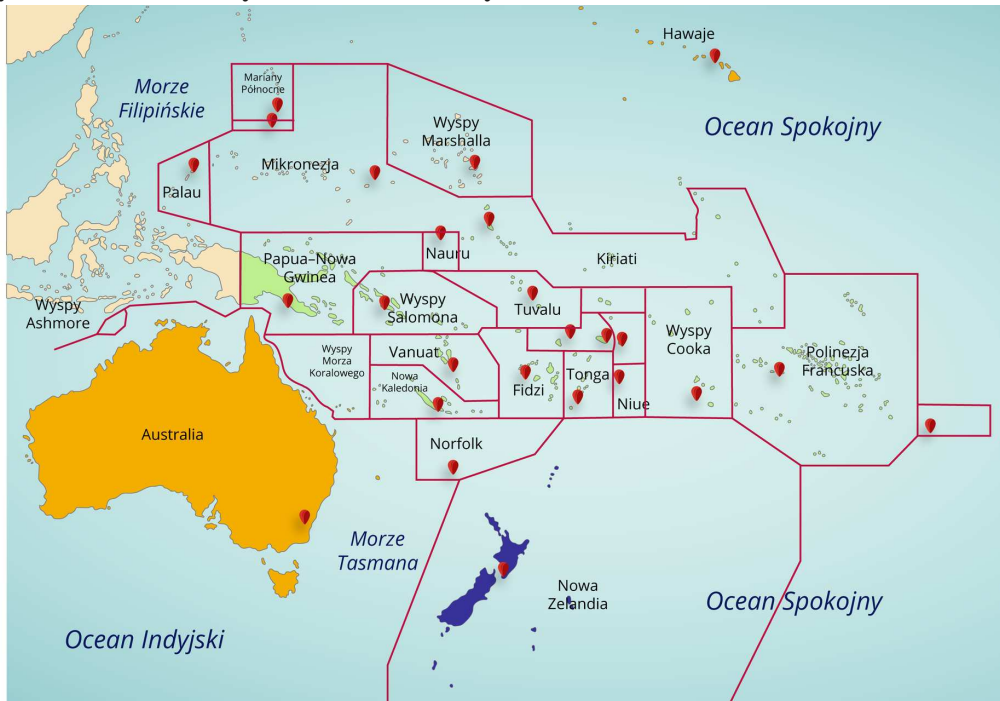
Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Oceania

W latach 90. XX w. z mapy politycznej świata zniknęły terytoria powiernicze ONZ. W ten sposób wszystkie (oprócz Marianów Północnych) dystrykty dawnych Powierniczych Wysp

Pacyfiku utworzyły oddzielne państwa. Są to:

- Federacja Mikronezji – państwo stowarzyszone z USA (niepodległe),
- Wyspy Marshalla – państwo stowarzyszone z USA (niepodległe),
- Republika Palau – państwo stowarzyszone z USA (niepodległe),
- Mariany Północne – terytorium stowarzyszone z USA.

Źródło: Aotearoa, dostępny w internecie: commons.wikimedia.org, licencja: CC BY-SA 3.0.

Słownik

enklawa

terytorium państwa A (lub jego fragment) w obrębie terytorium państwa B i z punktu widzenia państwa B

eksklaw

terytorium państwa A (lub jego fragment) w obrębie terytorium państwa B i z punktu widzenia państwa A

pierestrojka

określenie polityki partii komunistycznej w ZSRR dotyczącej zasadniczych przekształceń społeczeństwa i państwa, w węższym znaczeniu – zmiana w jednej lub kilku dziedzinach życia społecznego

Źródło: [Encyklopedia PWN](https://encyklopedia.pwn.pl)

ONZ

Organizacja Narodów Zjednoczonych – uniwersalna organizacja międzynarodowa z siedzibą w Nowym Jorku, powstała 24 października 1945 roku w wyniku wejścia w życie

podpisanej 26 czerwca 1945 w San Francisco Karty Narodów Zjednoczonych; ONZ jest następczynią Ligi Narodów

referendum

forma głosowania o charakterze powszechnym, najbliższa ideałowi demokracji

bezpośredniej, w której udział mogą brać wszyscy obywatele uprawnieni do głosowania

Grafika interaktywna

Polecenie 1

Wskaż na mapie Europy państwa, które powstały z rozpadu lub połączenia innych. Podaj rok powstania nowych państw.

Polecenie 2

Przeanalizuj, jak zmieniła się mapa polityczna Europy po 1989 roku. Ile państw było przed rokiem 1989, a ile jest teraz?

Polecenie 3

Z iloma państwami graniczyła Polska przed 1989 rokiem? Z iloma graniczy teraz? Wymień te państwa. Wskaż, w wyniku jakich wydarzeń powstały.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Dokończ zdanie, zaznaczając poprawną odpowiedź.

Pojęcie „aksamitnego rozvodu” dotyczy:

☐ połączenia Niemiec Wschodnich z Zachodnimi.

☐ rozpadu Jugosławii.

☐ rozpadu Czechosłowacji.

☐ rozpadu ZSRR.

Ćwiczenie 2

Zaznacz prawidłową odpowiedź.

Ilu sąsiadów miała Polska do 1989 roku?

☐ 7

☐ 4

☐ 5

☐ 3

Ćwiczenie 3

Dokończ zdanie, zaznaczając poprawną odpowiedź.

Brytyjska kolonia, która w 1957 roku stała się niepodległym państwem o nazwie Ghana, to

☐ Hongkong.

☐ Palau.

☐ Makau.

☐ Złote Wybrzeże.

Ćwiczenie 4

Na mapie literami A i B zaznaczono dwa kraje afrykańskie. Wpisz nazwy tych krajów.

A –

B –

Ćwiczenie 5

Dopasuj do wymienionych państw procesy, w wyniku których powstały.

integracja

Słowenia

dezintegracja

Erytrea

secesja

Niemcy

Ćwiczenie 6

Dokończ zdania, dobierając odpowiednie państwa.

Najmłodsze państwo Europy to

Bośnia i Hercegowina.

Państwo, w którym w latach 90. XX wieku toczyła się wojna domowa, to

Chorwacja.

Państwo powstałe w Europie na drodze integracji dwóch krajów to

Kosowo.

Eksklawa Rosji to

Niemcy.

Państwo, które powstało po rozpadzie Jugosławii (od 2013 jest członkiem Unii Europejskiej), to

obwód kaliningradzki.

Ćwiczenie 7

Zaznacz państwa, które powstały po rozpadzie ZSRR.

☐ Niemcy

☐ Chorwacja

☐ Gruzja

☐ Mołdawia

☐ Afganistan

☐ Kosowo

☐ Polska

☐ Ukraina

☐ Czechy

☐ Łotwa

☐ Kazachstan

☐ Grecja

☐ Litwa

☐ Kirgistan

Ćwiczenie 8

Przeanalizuj mapę i zaznacz zestaw nazw państw, które powstały po rozpadzie Jugosławii.

☐ 5 – Chorwacja, 7 – Grecja, 10 – Macedonia Północna, 12 – Chorwacja

☐ 3 – Mołdawia, 5 – Chorwacja, 8 – Czarnogóra, 11 – Albania

☐ 4 – Słowenia, 7 – Serbia, 9 – Kosowo, 12 – Macedonia Północna

☐ 5 – Słowenia, 1 – Chorwacja, 6 – Bośnia i Hercegowina, 12 – Macedonia Północna

Ćwiczenie 9

Jak już wiesz, wydarzenia z 1989 roku miały ogromny wpływ na przebieg granic narodowych w Europie. Kontynent ten do 1989 roku dzieliła żelazna kurtyna. Opisz przyczyny powstania tej granicy.

Mapa polityczna świata obecnie uwzględnia 195 państw (2021 rok). Lista ta nie zawiera państw nieuznawanych lub częściowo uznawanych. Wyjaśnij, czym jest państwo nieuznawane i wymień takie państwa. Następnie dopasuj podane niżej nazwy państw nieuznawanych do nazw państw uznających te obszary za swoje terytorium.

Ługańska Republika Ludowa

Mołdawia

Górski Karabach

Ukraina

Naddniestrze

Azerbejdżan

Dla nauczyciela

SCENARIUSZ LEKCJI

Imię i nazwisko autorki: Magdalena Filewicz

Przedmiot: geografia

Temat zajęć: Kształtowanie się mapy politycznej świata po 1989 roku

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum/technikum, zakres rozszerzony, klasa IV

Podstawa programowa

XX. Problemy polityczne współczesnego świata: współczesne zmiany na mapie politycznej świata, przemiany systemowe w Europie, funkcjonowanie Unii Europejskiej, przyczyny i skutki terroryzmu, relacje między cywilizacją zachodnią i cywilizacją islamu.

Uczeń:

2) przedstawia i ocenia skutki (polityczne, społeczne i gospodarcze) przemian ustrojowych i gospodarczych w Europie i krajach byłego ZSRR po 1989 r.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji,
- kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii,
- kompetencje cyfrowe,
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się.

Cele operacyjne

Uczeń:

- charakteryzuje zmiany, jakie zaszły na mapie politycznej świata po 1989 roku,
- wskazuje nowo powstałe państwa na poszczególnych kontynentach,
- wymienia przyczyny powstania nowych państw.

Strategie nauczania: asocjacyjna, emocjonalna

Metody nauczania: blended learning

Formy zajęć: praca indywidualna, praca całego zespołu klasowego

Środki dydaktyczne: e-materiał, komputer, rzutnik

Materiały pomocnicze: atlas świata, mapa polityczna świata

PRZEBIEG LEKCJI

Faza wprowadzająca

- Czynności wstępne (powitanie, sprawdzenie obecności, sprawdzenie pracy domowej).
- Przedstawienie celów lekcji.
- Wprowadzenie do tematu. Uczniowie wyjaśniają, czym jest mapa polityczna, definiują pojęcie państwa.

Faza realizacyjna

- Nauczyciel przedstawia uczniom fragment e-materiału, w krótkiej pogadance wyjaśnia, jak zmieniała się mapa polityczna świata po 1989 roku, jakie nowe państwa powstały i jakie przemiany zachodziły w Europie i na świecie. Mówi też, w wyniku jakich procesów powstają państwa. Uczniowie w ramach wspólnej dyskusji omawiają pojęcia rozpadu, integracji, secesji, enklawy, eksklawy, wyjaśniają, czym są państwa uznawane i nieuznawane itp.
- Następnie nauczyciel wyświetla uczniom grafikę interaktywną, wspólnie z uczniami omawia położenie poszczególnych jednostek.
- Uczniowie wykonują polecenia zawarte w e-materiale. Zaznaczają państwa, które powstały w wyniku rozpadu lub połączenia się innych, zwracają także uwagę na liczbę państw w Europie przed 1989 roku i po przemianach, a także na liczbę sąsiadów Polski dawniej i dziś.

Faza podsumowująca

- Podsumowanie i utrwalenie wiedzy poprzez rozwiązanie ćwiczeń zawartych w e-materiale.
- Przypomnienie celów lekcji.
- Ocena aktywności uczniów podczas zajęć.

Praca domowa

- Sporządź w zeszycie tabelę, mającą na celu usystematyzowanie różnic na mapie politycznej przed i po roku 1989.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania danego multimedium

Grafika interaktywna zawarta w e-materiale pozwala na przejrzyste przekazanie tematu, systematyzuje wiedzę ucznia i wpływa na jej utrwalenie. Może zostać wykorzystana w trakcie realizacji tematu „[Zmiany na mapie politycznej Europy](#)” (zakres rozszerzony: XX. 2). Znajdź zastosowanie podczas zajęć poświęconych przyczynom i skutkom integracji politycznej oraz procesów dezintegracyjnych (zakres podstawowy: VII. 4).

